изкуство

От действието до посланието

Мария Василева

Изложба „Виенски акционизъм - от живописта до действието" от колекцията на Музея за модерно изкуство, Фондация „Лудвиг" (MUMOK) в Софийска градска художествена галерия, 11 юни - 5 юли 2009 г.

За първи път названието „ Виенски акционизъм" се чу в България в началото на 90-те години на XX-ти век във връзка с художника *Венцислав Занков* и неговите пърформанси. Още през 1991 г. той полива голото си тяло с животинска кръв в заснежената градинка пред сградата на Съюза на българските художници на ул. „Шипка" 6. Няколко месеца по-късно добавя втора и трета част към трилогията „*Червено*". Покрай него „изплува" и името на Херман Нитч. Доста по-късно, през 2000 г., самият Нитч посещава България по инициативата на Института за съвременно изкуство-София и изнася лекция на тема „Оргии, мистерии, театър" в Софийска градска художествена галерия. В публикувано по този повод интервю[1] на забележката на интервюиращия, че в много страни - особено от бившия Източен блок, хората научават за него след като се е появил някой „Нитч", художникът отговаря: „Хубаво е, когато и други се занимават с това, което правя. Да кажем, че съм почнал по-рано, много рано, и съм станал известен с работата си. Но това не е патент, не съм срещу художниците, които използват кръв." Самият *Венцислав Занков* в текст, писан по повод издаване на каталог с неговите пърформанси и акции[2], споделя, че връзката с Виенския акционизъм е привнесена доста по-късно към работите му от критиците. От статията му (която в голяма степен звучи като изповед) по-скоро остава усещането, че в онези ранни години на всеобща „мъгла, неведение, невежество и обърканост" (по думите му) той естествено посяга към кръвта в опита да преодолее вакуума на времето и да се освободи от миналото.

След Виенските акционисти, които работят активно в сравнително краткия период между 1960 и 1971 г., използването на животинска и дори човешка кръв в изкуството се възприема като нещо почти обичайно, като поредното изразно средство, което „работи" само ако използването му има смисъл и провокира размисъл. В началото на 70-те години Крие Бърден, Джина Пейн и Марина Абрамович се подлагат на различен тип насилие, при което изтичането на кръв се свързва с опита за изследване границите на собственото тяло и психика. Кароли Шнииман и други американски феминистки работят с менструална кръв, а Вито Акончи със собствената си сперма като акт на освобождаване от насложени табута и приобщаване на другите. Джина Пейн реже тялото си в ритуални пърформанси, убеждавайки публиката, че именно това е нейният художествен материал. В българското изкуство от доста по-късно време Расим подлага себе си на обрязване, като заснетата операция поднася не малко кървави гледки, съпровождащи процеса на мъчително „влизане под кожата" на другия, на човека с различен произход и религия („Корекции 2", 2002 г.). Боряна Росса в пърформанса „The Last Valve", 2004 ?., зашива срамните си устни в търсене на идеалното еднополово същество на бъдещето, което ще може да промени света. „Пускането на кръв" се превръща в обичайно изразно средства на група хора, обединили се около личността на Олег Мавромати. Той пристига в България през 2000 г., след като реалното му разпъване на кръст в Москва заплашва неговата свобода. Силната му личност намира адепти За различни радикални действия у нас. Освен Боряна Росса, кървави пърформанси правят и Катя Дамянова и Антон Терзиев.' Един от пърформансите на Боряна Росса дори е посветен на Виенския акционист Рудолф Шварцкоглер. В „Кръвно отмъщение 2" тя се опитва да развенчае мита, че художникът е умрял при кръвоЗагуба по време на показна кастрация като коментар на манипулативните възможности на съвременната реклама.

Интересно е как съществувалото кратко и относително затворено движение на Виенските акционисти се оказва съществено (от днешна гледна точка) за процесите в световното изкуство и досега дава много възможности за работа и интерпретации. Главните негови представители: Гюнтер Брус, Ото Мюл. Херман Нитч и Рудолф Шварцкоглер показват, че границите на изкуството излизат много извън рамката на картината. В тази посока изследователите ги свързват с търсенията на Джаксън Полък в Америка и неговата „живопис на действието", както и с „Антропометриите" на Ив Клайн - отпечатъци от боядисани в синьо голи женски тела върху простряна на пода хартия. Противопоставяйки се на абстрактната живопис, виенските акционисти включват тялото с всичките му конотации и го превръщат в ключов елемент в работата си. Един от най-емблематичните пърформанси е „Разходка" на Гюнтер Брус от 1965 г., когато той се разхожда по улиците на Виена, с костюм и лице „ боядисани" в бяло и с една мощна черна вертикална линия, разделяща тялото му на две. Тази движеща се картина събира в себе си и желанието за органично сливане с живописта, и ритуалността на раздвоената личност, обоснована от историческите условия.

Всички изследователи свързват зараждането на Виенския акционизъм с трудно отзвучаващото ехо на национал-социализма в Австрия и консервативните политически кръгове във Виена. Периодът между 1914 и 1945 г. е особено драматичен за тази малка централноевропейска държава, която мъчително се разделя със своята политическа и културна затвореност. Сериозен опит за разчупване на статуквото прави „Виенската група" от поети, които със средствата на езика формулират новите посоки, но и търсят начини за по-директно включване в публиката, като още след 1952 г. изнасят акции и пърформанси в клубове и кафенета.[4]

Премахването на бариерите между изкуството и всекидневния живот е една от стратегиите и на Виенските акционисти. Най-лесният начин за това е включването на публиката в спектакъла. Вярването на Марсел Дюшан, че зрителите допринасят за разгръщането на творческия акт[5], се поема и развива от акционистите. Предпочитаната от тях изразна форма е на акцията и пърформанса, които по своята природа разчитат на директния контакт. Изборът на места извън изложбените пространства разширява и аудиторията или с други думи „ включва" улицата в действията на художниците.

Н *Вали Експорт. Тема 4 от портфолиото .Hindigkeif, 1968/2003*

И *Тънтер Брус, „Изкуство и революция". 1986*

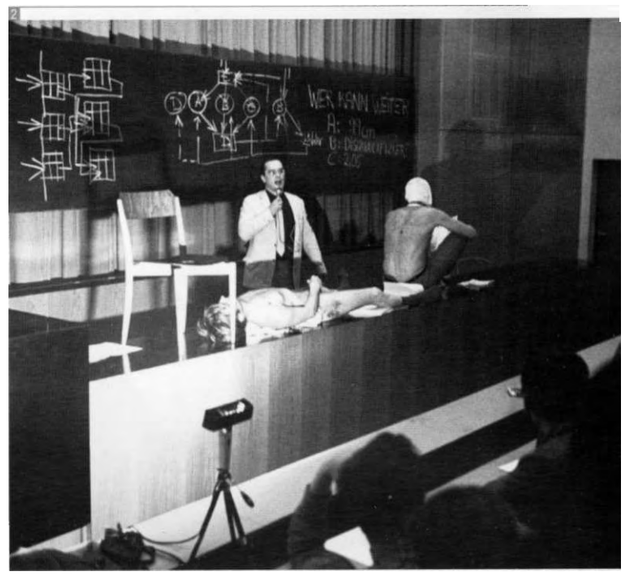

' И ***аз*** *се страхувам от кръвта. Разговор на Кирил Прашков с Херман Нитч, в. Култура,* ***17*** *ноември* ***2000***

' *limes Agoniae. Венцислав Занков. Пърформанси/Акции, каталог, София, 1997*

' *Цялостна информация за акциите на тези художници можете да намерите на: http://ultrafuturo.cult.bg/*

' *Pilar Parcerisas. Body and Revolution, p.* ***13,*** *в книгата: Viennese Actionism. Gunter Brus, Otto Muhl, Hermann Nitsch, Rudolf Schwarzkogler, Barcelona,* ***2008***

[5] *Marcel Duchamp. The Creative Act, Art News, vol.* ***56,*** *no.* ***4,*** *New York, summer* ***1957***